

leidsvrouw (in zeker opzicht ook als vroedvrouw) van de wijsbegeerte te dienen.

Een ander koos de biologie (leer van de levens-natuur).

Een derde de wiskunde, het summum van alle logica.

Een vierde de taalwetenschap.

Ten deele heeft deze wetenschappelijke methode inderdaad geleid tot een vernieuwing der wijsbegeerte.

Hoewel in vergelijking met de andere wetenschappen niet de vruchtbaarste, heeft toch de moderne wijsbegeerte een nieuwe lente beleefd, met beloften van nieuwen bloei.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

De sociale roman.

II.

(Klaver—Oudshoorn, „De Wegerincks“).

In m'n vorig artikel sprak ik over den socialen roman van onzen tijd, die een nieuw type is van romankunst insooverre, dat sociale verhoudingen uitgangspunt zijn van psychologische analyse en dat dikwijls gehandeld wordt over het sociale milieu van menschen, die gewoonlijk in ander licht worden gezien.

Zoo b.v. is het predikantsgezin in de nieuwste romans nog al eens object van beschouwen, waarbij dan hoofdzak is de moeilijkheid, die uit de maatschappelijke situatie van den predikant dikwijls voortvloeit ten opzichte van zijn roepingsbesef.

Een van deze nieuwere romans is het boek, dat we thans bespreken moeten, „De Wegerincks“ van Chr. A. Klaver—Oudshoorn.

De roman vertelt de lijdensgeschiedenis van den jongen dominee Wegerinck, die, getrouwd met een meisje uit den geboorteland, met haar in blijmoedig vertrouwen en sterk roepingsgevoel het dienstwerk begint in een klein dorpje. Ze hebben de moeilijkheden wel overwogen, heel goed gezien ook, maar beider geloof in een roeping was krachtig genoeg, om den weg der roeping te durven inslaan.

Niet aanstonds was dat besef zoo sterk, en vooral bij Annie, de jonge domineesvrouw, een weelde-kindje, was het weinig meer dan een oppervlakkig idee, dat haar ook de moeilijkheden, die er uit voortkomen zouden, te licht deed achten. Maar een conflict, uitgelokt door haar cynisch-nuchteren vader, den zakenman, voor wien geld verdienen eenig levensdoel was, had haar beschouwing verdiept, zoodat het aanbod van haar verloofde, dat hij haar woord haar teruggeven wilde omdat verder gaan hem onverantwoordelijk scheen, niet slechts had afgewezen, maar zij veel inniger nog zich aan hem verbonden had. Zelfs was langzamerhand de worsteling tegen maatschappelijke moeilijkheden haar een ideaal geworden, sterk als ze zich gevoelde in het besef, dat ze ging in den weg van roeping en overgave.

Zoo was het jonge paar getrouwd en het pastorieleven begonnen.

En de moeilijkheden lieten zich niet wachten. Het schamele tractement bleek nauwelijks toereikend, bij zoo laag mogelijk gestelde eischen; de met veel idealisme verrichte arbeid vond weinig waardeering en veel critiek; onverschilligheid en gebrek aan meeleven waren de belooning voor allen over. De spoedige vermeerdering van het gezin, met alles wat daaruit voortvloeide, maakte den toestand niet beter en de harteloosheid van den „practischen“ vader deed het stil-gedragen leed te teller schrijven. Een kwaadaardige „zuster der gemeente“ kwam met liefderijke venijn-woorden de arme predikantsvrouw kwellen, brekend met fleemende hatelijkheid wat aan idealisme nog in deze overgebleven was — ten slotte werd Annie ziek, door onthoring uitgeput, door overmacht gebroken, ook psychisch van allen weerstand beroofd. Ze werd vervoerd naar het weeldehuis van den rijken vader om op te knappen, en de jonge dominee bleef achter in ziele-eenzaamheid.

In die dagen kwam z'n zwaarste strijd. Telkens, als hij z'n vrouw bezocht, werd hij door haar vader met verwijten ontvangen, verwijten over z'n star en koppig vasthouden aan onmogelijke wenschen, over z'n ijle inbeelding omtrent roeping, waaraan hij vrouw en kinderen waagde, over het „onpractische“ van z'n werken, dat doelloos was en geen waardeering vond, terwijl op ander terrein veel te verdienen viel. En — grootste moeilijkheid — de „welwillende“ man deed de aanbidding, hem, die nu eenmaal z'n schoonzoon was, in z'n zaak

op te nemen, terwille van z'n dochter en haar kinderen.

Onder al deze dingen trachtte de jonge dominee zich te handhaven, vasthoudend aan de zekerheid, dat z'n vrouw aan zijn zijde stond; maar na zulke gesprekken alleen op z'n studeerkamer, worstelde hij den nacht door, biddend om kracht, maar twijfelend aan zichzelf. De weken verliepen zonder dat verandering kwam, tot eindelijk, na een heftige scène door den verstandigen vader in de ziekekamer veroorzaakt, Annie den strijd opgaf en haar man ried, den hem geboden werkkring te aanvaarden.

„Eenige dagen later meldde een van onze groote bladen: Naar we vernemen gaat Ds Wegerinck, die zijn ontslag aanvraag heeft ingediend als predikant te X., daarmee zijn ambt vaarwel zeggen.“

Van de hoofdfiguren in dit boek noemde ik nog niet de ouders van den jongen dominee. Toch zijn ook deze zeer belangrijke personen in den gang der ontwikkeling van het gebeuren.

De vader, zelf predikant op een dorpje ergens in Noord-Holland, was een verdord man, die reeds lang alle idealisme had verloren en in abstracte studie zonder effect, zich teruggetrokken had. Het leven had hem weinig ontnomen, omdat hij niets had bezeten, een nederlaag had hij nimmer geleden omdat hij nooit strijd had gekend. De moeder daarentegen, oud, klein zorg-vrouwtje, zonder eischen voor zichzelf maar met groote liefde voor anderen, had den last der moeilijkheden alleen gedragen. Ze was er niet onder bezweken, maar wel stil door geworden en oud en gebogen, omdat ze een voor een al haar vrouwelijke idealen had moeten offeren aan den moloch van het leven. Zoo was er weinig contact tusschen den jongen dominee en z'n ouders, omdat er geen begrip was bij den vader en (zoo meende hij) geen kunnen bij de moeder. Voor haar had hij wel veel liefde, liefde die ze voor haar trouwe zorgen ook volkomen had verdiend, maar hij vermoedde in haar geen kracht meer om mee te dragen, wat hij dragen moest. En in zacht medelijden verzweeg hij voor haar z'n leed. Waar nu Annie's vader met de verklaring, dat hij te voren gewaarschuwd had, van alle verplichting zich ontheven achtte en haar moeder, oppervlakkige salondame, liefst maar niet aan al die narigheid dacht, stonden de jonge menschen gansch alleen, onbegrepen en nooit door meeleven gesterkt.

We moeten op deze verhoudingen letten, willen we de psychologische analyse van dit boek verstaan. En, gezien dan dit alles, komen we tot de conclusie, dat de uitbeelding van deze worsteling verdienstelijk is. Er is hier werkelijk een conflict tusschen roepingsbesef en druk van materiële zorg, en de ontleding van dat conflict is goed. De Schrijfster beschikt over al de qualiteiten, die voor zulke analyse noodig zijn, en haar styleering is dikwijls mooi.

Maar — en daarop wees ik reeds met een enkel woord in het vorige artikel — de groei van het conflict is geforceerd in de richting van den afloop der gebeurtenissen.

De wonderlijke zakenman, die veel geld, maar absoluut geen verstand heeft, de versteende dominee, die een caricatuur is van den predikant, ze zijn te eenzijdig van karakter; Annie's moeder, in haar oppervlakkig gedoe, te onbeduidend. Daardoor verscherpt het conflict, zeker, maar 't wordt er te scherp door, en dat doet schade aan de waarde van den zielestrijd der kinderen, die noodwendig op een nederlaag uitloopen moet. Daardoor ook, dunkt mij, spreekt niet genoeg de teekening van de oude domineesvrouw, die tijdens de ziekte van Annie het huis bestiert, en bewijst volkomen de worsteling van haar kinderen te verstaan, daarin meeleeft en meestrijdt, eigenlijk de meest betekenende is van alle bijfiguren, ook in haar handelen, en ondanks dit, ondanks de inhoudrijke brieven, die ze Annie schrijft, toch niets bereikt.

Wat ik dus zeggen wil is dit: het hoofdmoment van 't boek, de zieleworsteling van den jongen dominee is goed van tekening en ontleding, maar het conflict zelf is te veel opgebouwd en te weinig gegroeid. En nu is het waar, dat men bij de waarde-bepaling van een boek slechts te vragen heeft of de ontwikkeling der verhoudingen, zooals die wordt aangegeven, in het reële leven zoo kan zijn, ook dat kunnen ligt toch binnen zekere beperking, wil men niet op het terrein der toevalligheden geraken.

Zeer wrang is het slot van dezen roman, als op de boven aangehaalde mededeeling uit de courant volgt:

En aan de leestafel van een groote sociëteit schokschouderlachte een dikke bankier... „Z'n koetjes op het droge, denk ik?“

„Wel neen, die vindt een veilig, warm hoekje bij schoon-papa“, wist een ander.

„Dominee's zijn ook menschen! Wat?“

„De Kerkbode“ vond het „een tot ernstig nadenken stemmend teeken des tijds, dat jonge mannen, bij wie men hooge idealen verwacht en vaste godsdienstige overtuiging, om stoffelijke redenen hun post verlaten“.

In deze twee meeningen, die uit aan elkander tegenoverliggende hoeken komen, maar in onharmhartige critiek wonderlijk harmoniëren, teekent de Schrijfster het liefdelooze van de menschen, het haastig en geheel ongehoord veroordeelen, het direct grijpen naar een stok om te slaan.

En — al is ook hier de tegenstelling weer te opzettelijk scherp (het kerkbode-oordeel is met z'n „hooge idealen“ en „vaste godsdienstige overtuiging“ overigens bar oppervlakkig), in de bedoeling tegen het onbillijke van zulke critiek te waarschuwen is iets zeer sympathieks. Als we dit boek gelezen hebben, schrijnt de hardheid van de kerkbode-meening evenzeer als het protserig praatje van dien geldmaniak. En daarin ligt juist de waar-schuwing.

Maar vooral heeft dit boek een sociale betekenis.

Over deze dan in een volgend (slot)artikel.

C. T.

In vriendelijken dank ontving ik voor Alice Nahou 12.50 van den heer A. K. te Den Haag.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Een nieuw ding.

De meest vermeldenswaardige gebeurtenis op het gebied der gereformeerde Evangelisatie is de verschijning van een nieuw tijdschrift.

Laat ik beginnen met de bijzonderheden.

De naam is: Tijdschrift voor Evangelisatie.

Anders niet.

Geen enkele toevoeging om te begrenzen, geen zinspeling op het gereformeerd karakter.

De redactie bestaat uit: Prof. Dr. F. W. Grosheide, Ds J. Gispens, Ds J. P. Tazelaar en Ds J. de Vries.

Plus de traditioneele staf medewerkers.

Die in dit eerste nummer nog niet vermeld worden.

Er staat alleen veelbelovend: Met vele medewerking!

Uitgegeven wordt dit tijdschrift bij de Gehr. Zomer en Keuning in Wageningen, bij wie ook ons Zendingsblad verschijnt.

De bedoeling is, dat men elke maand, met uitzondering van Juli en Augustus, een nummer krijgt. En de prijs?

Een gulden vijftig cent per jaar.

Ik kon mijn oogen niet gelooven en heb het zóó dikwijls gelezen tot ik mij gevangen moest geven aan een ongelooflijke werkelijkheid.

Gewoonlijk is de prijs van een ding het hinkende paard, dat achteraan komt.

Maar in dit geval is de prijs het galopperende paard, dat vóórutrent en het ding meesleept, de wereld in!

Wie zich nu niet abonneert...

Hij moge zelf zeggen, wat hij is: een afkeerige of een vrek?

••

Maar ter zake.

Laat ons dit eerste nummer eens bekijken.

Niet gelijk de baker het pas geboren kindje bekijkt.

De baker beoordeelt het kind alleen naar het gewicht.

Niet de kwaliteit maar de kwantiteit beslist.

De weegschaal is de rechterstoel.

Naar den bakermaatstaf gemeten, kan het oordeel over het nieuwe tijdschrift niet gunstig zijn.

Het telt precies acht bladzijden.

Maar laat ons zoo kostbare dingen als het leven niet beoordeelen naar de dikte.

En mij dunkt, dit mogen we, bij het lezen van de traditioneele „inleiding“ al dadelijk constateren: het ding leeft.

Het is er, omdat het er was.

In de idee, in de noodzakelijkheid, en in de behoefte!

Geboorte is niet de schepping, maar de verschijning, de uitbreking, van het leven.

De inleider wijst er op, dat de Generale Synode der Geref. Kerken, in het jaar 1923 te Utrecht gehouden, een nieuw tijdperk van actief

De HOFBERG-Orgels

zijn de voornaamste
instrumenten van den
tegenwoordigen tijd.

Firma A. DE ZEEUW (N. G. Klijn)
Rosestraat 42a - Rotterdam